

Mot fred og frihet 1945

Av Bjarne Grandum

Organisering av motstandsarbeidet

Utover sommeren 1940 begynte enkeltpersoner og flere i lag forsiktig å samle opp og gjøemme unna våpen, ammunisjon og utstyr som dimiterte soldater hadde slengt fra seg i skogen under krigshandlingene. Mange begynte å sysle med tanken om å ta opp att den vepnete motstanden mot tyskerne.

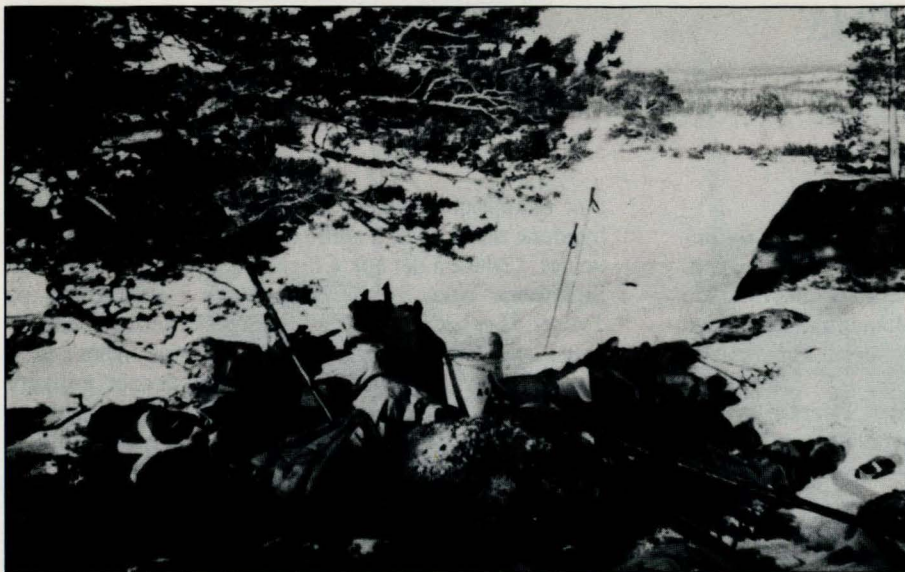
Alt militært befal hadde sluppet ut av krigsfangenskapet mot å gi en lojalitetserklæring til tyskerne. For dem var det da svært risikabelt å drive illegal virksomhet. Det ble derfor mest ufaglærte enkeltpersoner som gjorde de første forsøk på å organisere den militære motstanden

mot okkupasjonsmakten - kalt MILORG. Skytterlaga i bygdene her kom til å spille stor rolle i organiseringsarbeidet. Ledelsen der søkte faglig hjelp hos de militærer. Smedlærer Arne Steen var formann i skytterlaget på Tynset. Han hadde mye å gjøre med skytterlagsmedlemmer i andre bygder også, og ble en sentral mann i motstandsarbeidet. På Os ble det tidlig dannet militære grupper. Det var en naturlig følge og fortsettelse av skytterlagsmedlemmenes deltakelse i kampene den 2. mai 1940. Fenrik Jon Øyen fortsatte som leder.

Under revmarten på Tynset først i oktober 1941, ble det arrangert et møte hos Arne Steen. Til møtet var inn-

Vakt i Grøtådalen, 1944-45 (29265)

*Droppeplass -flyslipp- Grøtådalen
(29266)*

kalt folk som allerede hadde begynt organisering av miloggrupper, hver i si bygd. Helge Messelt fra Koppang møtte som kontaktperson fra "øverste hold i Norge", seinere kalt SL. (SL= Sentralledelsen for Milorg). Løytnant Jon Trøan, Tynset, ble utpekt til øverste leder for Milorg i Nord-Østerdalen. Men det skulle vise seg at det ble mye bytting av ledende personer før freden kom i 1945!

Milorg i Norge ble inndelt i distrikter. Østerdalens distrikt fikk til å begynne med navnet D 24. Utpå sommeren 1944 ble Nord-Østerdalen fradelte med navnet D 26. De 6 områdene her fikk navna: Tynset 2601, Tolga-Os 2602, Alvdal 2603, Folldal 2604, Kvikne 2605 og Rendal 2606. Hvert område ble ledet av en områdesjef, som organiserte jegerne i tropper og lag.

Sikring av fluktmuligheter til Sverige

Milorgs arbeid med å organisere fluktruter begynte allerede høsten 1941. Fart i arbeidet ble det høsten 1943. Da ga områdesjefen på Os ordre til troppsjef Mauritz Svensen på Jonasvollen om å bygge ut kontakter rundt

Femund med tanke på trafikk til og fra Sverige. Det kom i stand to fluktruter fra Nord-Østerdalen til Sverige, en nordre og en søndre.

Den nordre gikk fra Os over Narjordet - Femundshytta - Grøtådalen. I Grøtådalen ble det seinere opprettet cella "Venus". Denne ruta ble tiltenkt særlig viktige personer. Det kunne være milorgfolk som måtte gå i dekning i "Venus" eller var kurerer til og fra Sverige. Mye transport av våpen og utstyr fra Sverige gikk denne vegen. Denne ruta var betjent med los.

Den søndre ruta gikk med ei arm fra Auma - gjennom Aumdalen - Brydalen - Spekedalen til Holøydalen, og med ei arm fra Telneset - gjennom Trøan i Hodalen til Holøydalen. Derfra gikk den videre forbi Øversjødalen - over Langsjøvollen - Buvika eller Nålodden. Derfra over Femunden og inn i Sverige. Denne ruta ble mest brukt av motstandsfolk på flukt til Sverige. Her gikk også russere en gang.

Holøy-gardene i Holøydalen ble altså et knutepunkt på søndre ruta. Ola Holøyen forteller om mange episoder som fjellfolket langs denne ruta opplevde: Om sjuke

som måtte ligge over, ja opp til 8 dager, andre som måtte kjøres og fraktes på skikjelke vintersdag eller med båt om sommeren. Han forteller om åtte flyktninger som i bitende kulde vesle-julkvelden kom til Trøan i Hodalen og fikk varme og mat, så de kunne bli kjørt til neste gard, som var Holøyen.

Cella Grebe red i Sølénfjella

FO (Forsvarets overkommando) i England landsatte partisaner i norske fjellområder. De ble kalt **Celler**. Cellene skulle ha radiosamband med England, finne høvelige droppeplasser for våpen og utstyr, ta mot dropp og planlegge sabotasjeaksjoner.

Det første forsøket på å stasjonere celle i Nord-Østerdals-området fikk en tragisk ende. Den 10. oktober 1943 startet to fly fra England med karer fra kompani Linge. De skulle opprette cella **Grebe** ved Holmsjøen i

Alvdals vestfjell. Det ene flyet med karene Hans Storhaug, Alf Graven og Arne Øvergård startet en time før. De skulle lande først og være mottakelsesgjeng for det andre flyet som skulle komme etter med karene løytnant Thorbjørn Hoff, Jens Beck og Henning Løkken.

De første kom velberget fram til Holmsjøen og lyttet spent etter det andre flyet hele natta. Det kom ikke! Sjefen og radioutstyret var i det flyet som ikke kom. Var det feildropp? De lette i det store området en hel måned. Da slapp de opp for mat og måtte ta seg over til Sverige. Det viste seg seinere at flyet hadde kommet ut av kurs og sluppet lasten ved Rambergsjøen 15 km sørvest for Røros. Sjå nedafor.

Den 27. januar 1944 ble det gjort nytt forsøk med å opprette celle. De 3 karene fra første forsøket og telegrafisten Hans Lund, startet fra Stocholm. De opprettet cella, denne gangen kalt **Grebe red**. Gruppen ble suplert

Kurergruppa ved Huskleppen, Grøvelsjøen, 1945 f. v. Rolf Odden, "Pelle", "Tage", Kristian Lillegjelten, Rolf Eggen og Olav Bakken (29270)

med kaptein Jon Gunleiksrud og Oddvar Dobloug, som var i Norge fra før.

Tragedien ved Rambergsjøen

Utpå sommeren 1944 fant to badende jenter en druknet soldat i engelsk uniform på ei grunne i Rambergsjøen. Etter freden ble det fastslått at det var løytnant Thorbjørn Hoff fra Elverum. De to kameratene hans, Jens C. Beck fra Nittedal og radiotelegrafist Henning Løkken fra Rena, ble aldri funnet. De hadde trulig falt ned i sjøen og druknet.

Tyskerne fant noen av containerne med utstyr som hadde kommet ned på begge sider av sjøen, men de fant ikke alt. Det ble seinere funnet en tom fallskjerm i et tre ca. 100 m fra stranda på østsida av sjøen. Leif og Alfred Sæter fant en fallskjerm med et kolli pakket i kamouflasjestoff noen hundre meter nordafor garden Sæter. I det lå radiotelegrafistens utstyr, sender og mottaker og kodebok. Utstyret ble sendt til Heimefrontmuseet i Trondheim.

Cella "Venus" i Grøtådalen øst for Femund

MI IV i Stockholm planla å opprette cella "Venus" i Grøtådalen høsten 1944. Den var på plass i januar 1945 og ble hovedbase for våpentransport og kurervirksomhet mellom Norge og Sverige utover vinteren 1945. Den holdt til i to hytter og noen sjøllagete kvarter / gammer. Karl Ludvig Svendsen fra Høyanger var sjef. Seinere på vinteren ble "Venus" oppholdsted for distriktsjefen og andre ledende milorgfolk i dekning.

Radiostasjonen "Beaver"

FO's etterretningstjeneste i Norge, Secret Service, skulle bygges ut helt uavhengig av Milorg. Natta til 1. april 1944 skulle alvdølen Asmund Westgård hoppe ut av et fly med utstyr til å opprette en sendestasjon i Alvdal. Han skulle lande på ei lita tjørn vestafor Alvdal. Det var inga markering med lys på landingsplassen. Da mannskapene i flyet mente de var framme, var de litt for raske med å sende utstyret ned gjennom luka. Westgaard var

Asmund Westgaard i aksjon med radioutstyret i Morka (41457)

Ola Lillestrøm holder vakt. (41454)

usikker på posisjonen og nølte med å hoppe. Han ble med attende til England. Det var heldig for posisjonen var feil. Utstyret ble funnet på Strømsengjordet ved Auma. Det kom ikke i tyskernes hender.

Telegrafisten Asmund Westgaard kom tilbake til Alvdal og så ut både slepplass og tilholdsted for radiostasjonen "Beaver". Sleppeet kom natta den 28. august 1944 på ei myr øverst i Nausterdalen sør for Savalosen. Senderen ble plassert i ei lita berghole ovafor garden Morka ved Straumen. Mange viktige meldinger gikk til og fra England fra stasjonen "**Beaver**" siste krigsvinteren.

Hemmelige lagerrom for våpen og utstyr

Våren 1944 fikk alle områder i distriktet ordre om å bygge holer til å gjemme våpen og utstyr i. De skulle bygges inn i jordbakken og helst kamoufleres så godt at ingen kunne oppdage dem ved ren tilfeldighet. Holene skulle kles innvendig med treverk og være så store at en mann kunne stå rak inni, og om nødvendig overnatte der.

Så vidt en vet klarte alle områder å bygge hver si holer om sommeren 1944. Alle viste stor oppfinnsomhet med valg av plass og kamuffering. I dag er de registrert som kulturminner. Tynset hadde holer si i ei grusegg like søn-

nafor det store grustaket ved Gjetryggen. Den hadde inngang under ei stor gran. Tolga-Os hadde hola si i ei bratt egg et par meter fra en bekk i Nørdalen. Utåp på inngangsdøra var det festet et digert einerkjerr. Så var det bare å "ta i revefot" for å komme inn - som det står i eventyret!

Innførsel av våpen og ammunisjon

En del våpen og ammunisjon var sjølsagt gjømt etter felttoget. Ved jernbanestasjonen på Kongsvoll hadde norske styrker klart å gjømme hele 81 kasser med ammunisjon, hver kasse på 90 kg. Sommeren 1944 klarer noen modige og dyktige milorgkarer å hente fram att dette partiet og få det fordelt mellom østerdøler og trøndere!

Våpen og utstyr som kom fra Sverige, måtte først fraktes med jernbane og lagres på garden Husklæppen på svensk side. Derfra måtte varene dras videre med pulk på vinterføre eller bæres på ryggen når det var bart. Det var stort sett gjengen i cella "Venus" som stod for denne transporten.

Men mesteparten av innførte våpen ble sluppet fra fly. De fleste flyslepp til Milorg i Nord-Østerdalen skjedde i fjellområdene mellom Alvdal og Sollia. Mange Alvdøler var med, tok i mot og sørget for frakting og gjømming av våpen og utstyr her. Sleppa her var planlagt og ledet av folka i cella "Grebe red."

Cella "Venus" tok imot ett slepp ved Litlsjøen.

Våpeninstruksjon

Kl. 2.00 om natta den 30 november 1942 lander lingekarene Oddvar Dobloug og Torbjørn Hoff med fallskjerm ved Øyer på østsida av Gudbrandsdalen. De skulle lære opp norske instruktører i bruken av nye engelske handvåpen, sprengstoffer, gerilja og sabotasje. Demonstrasjonsmateriell hadde de med seg. Like over nyttår i 1943 kom de til Nord-Østerdalen. På 5 uker utdannet de 23 nye instruktører her: 7 i Alvdal, 3 i Follidal, 5 i Tynset og 8 i Os. Instruksjonssettet ble pakket i tre sekker og sendt fra bygd til bygd. De lokale instruktørene holdt kurs for jegerne. De fikk opplæring i bruk av maskinpistol, brenngun, vanlige pistoler, miner og handgranater.

Arrestasjonene

Den 6. august 1943 ble norske befalingsmenn arrestert igjen. Her i Nord-Østerdalen ble det avsnittsjefen løytnant Trøan og fenrik Jon Kverneggen fra Tynset og områdesjefen i Alvdal løytnant Emil Måna. De ble satt i militær fangeleir i Polen.

Men den 24. oktober 1944 kom den virkelig store arrestasjonsbølgen i Nord-Østerdalen. Da ble følgende arrestert og ført nordover til Falstad og Volla:

I Kvikne

Butikksjef	Ole Eithun	33 år
Gardbruker	Johan Bjørnstad	46 år
Gardbruker	Halvor Mjøn	34 år
	Alf Scherer	28 år
	Kasper Stai	35 år
	Amund Stai	24 år
Telefonbetj.	Odd Olsbakk	22 år
Husmor	Gunvor Olsbakk	22 år
Gardbruker	Olav Ween	37 år
Husmor	Astrid Ween	31 år
Gardbruker	Bjørn Ween	28 år
Gardbruker	Gisle Scherer	46 år
	Heiri Scherer	37 år
Syerske	Kristin Scherer	40 år
Lege	Olaf Kløvstad	50 år
Husmor	Anne Frengstad	43 år
Lærer	Arvid Olsbakk	32 år
Frisørdame	Gunvor Mjøn	31 år

På Koppang

Kjøpmann Sigismund Østmo

I Os

Res.offiser	Jon Øyen	35 år
Snekker	Tore Mosseng	28 år
Poståpner	Sjur Avlsåker	
Gardbruker		
i Narjordet	Sigvart Odden	60 år

I Tolga

Snekker	M.L. Eide	60 år
---------	-----------	-------

I Tynset

Fenrik

Per J. Hagen

35 år

Ei dramatisk flukt

Rolf Odden i Narjordet, sønnen til Sigvart Odden, unn-gikk arrestasjonen ved å hoppe ut av et vindu i 2. etasje. Han fikk et par skudd etter seg da han flyktet bak ei smie og et vinterfjøs og ned mot elva. Det var sporsnø så han måtte løpe omveier og vasse i bekker for å ryste av seg forfølgerne. Om ettermiddagen kom han tynnkledt og i svært forkommen tilstand til milorgkarene i Ulvrøsta. Han fikk mat og søvn på Jonasvollen.

Nye arrestasjoner i januar 1945

Det ble stillstand i distriktet D 26 utover høsten 1944. Den 16 januar 1945 ble tynsetingen Arne Steen utnevnt av SL i Oslo til ny distriktsjef etter fenrik Per J. Hagen. Under heimreisen ble Arne Steen arrestert sammen med noen flyktninger på Flisa. Da toget kom til Tynset samme kvelden, ble urmaker Vangen og sanitetsjefen i D 26, dr. Bentzen, arrestert der. Alle tre var mistenkt for å hjelpe flyktninger. De ble ført til Kongsvinger i første omgang. Arne Steen ble seinere ført til Bredtvedt og ble så voldsomt torturert at han var ødelagt både fysisk og psykisk da han kom heim att etter frigjøringa.

Bare to dager seinere, den 19. januar, ble milorgkarene Einar og Morten Haugros og Magne Tharaldsten fra Tynset og to brødre Øversjøen fra Øversjødalen arrestert for å ha hjulpet flyktninger.

Etter alle disse arrestasjonene var det klart at alle gjenværende som var kjent av de arresterte, måtte gå i varig dekning. Mange sov i stall, fjøs og skogsbuer. Alle ledere i milorg fikk ordre om å gå i dekning og fortsette arbeidet derfra!

Sabotasje mot jernbanen i januar 1945

På etterjulsvinteren 1945 var tyskerne hardt presset på begge fronter i Europa. For de allierte var det viktig å sinke troppeforsterkninger sørover fra de oppgitt frontene i Finnmark og Finnland. Karene i cella "Grebe red" fikk ordre om å planlegge sabotasje mot Dovrebanen og Rørosbanen. Seinere fikk karene beskjed om at aksjone-

ne skulle skje mest mulig samtidig og helst natt til 6. januar 1945.

Brødrene Ola og Lars Holen i Alvdal monterte sprengladningene før de ble sendt ut til sprengningsgruppene. Alvdølene sprengte sine to bruer og 20 skinner til rett tid, natta til 6. januar. Kåre og Alf Kveberg tok undergangen ved Nyegga. Ola og Lars Holen tok brua over Tronsåa. Oddvar Doblaug sjøl fikk med seg en milorgmann fra Atna og sprengte brua over Tresa nordafor Koppang. Tynsetingene Erling Bjørkeng og Olav Dalen sprengte brua over Tela noen dager seinere.

Spenning og forventning på etterjulsvinteren 1945

I alle bygdene var det her og der folk som var modige nok til å ha "ulovlige" radioapparater. De fikk i all stillhet besøk av folk som ville høre nyhetene fra London kl. 18.30. Da fikk en også ofte høre disse underlige sær-meldingene. De kunne lyde slik: "Dette er London med nyheter på norsk .... Først skal jeg lese 20 særmeldinger. - Nr 1. Reven har lang trefot. Nr 2. Vokt deg for hunden. Nr 4. En prest på en låghalt hest .....". Det var signaler til milorggrupper som ventet på slepp fra fly.

Men folk ble etterhvert mer og mer uvøren med å hemmeligholde de "ulovlige stedene". En kunne ofte se hele flokker som var ute ute og gikk, når klokka nærmet seg 18.30! I Alvdal ble flere personer arrestert for å ha radio "ulovlig".

Den 16. mars skjedde en skyteepisode på garden Holen i Alvdal - ei hending som skaket opp folk i hele Nord-Østerdalen. To Stapo-karer kom for å arrestere Lars Holen for ulovlig bruk av radio. Radioen ble lempet ut i snøen før de kom inn, men både Lars og broren Ola Holen hadde en viktig posisjon i milorgarbeidet og måtte komme seg fri.

Da de skulle føre Lars ut, kom sjansen. Ola Holen som da satt ved døra, hadde pistolen hengende i ei snor rundt halsen. Han så da sitt snitt til å fyre av et skudd mot den nærmeste stapokaren! Han seg sammen! Lars fikk også tak i sin pistol, og det ble skuddvekslig med den andre stapokaren før denne flyktet.

Lars og Ola Holen la straks ut på den tre mil lange skituren til cella "Grebe Red". Kona Ingeborg berget seg

ved spille sinnsjuk etter råd fra legen i Alvdal. Ho ble innlagt på Sanderud sjukehus. Derfra ble ho hjulpet over til Sverige av milorgkarer fra Grebe red.

Tyskernes aktivitet i sluttfasen

I mars 1945 hadde tyskerne ca 90 soldater som lå i brakke ved utstillingsplassen på Tynset og ca 30 soldater på Steien hotell i Alvdal. På Røros hadde de ca 1000 mann i forlegning.

Etter sabotasjeaksjonene i januar satte tyskerne i gang stor rassia på jernbanene. Den 31 januar melder "Grebegruppa" til FO i London at jernbanen patruljeres uavbrutt av tyske og norske vakter. Gruppa hadde inntrykk av at sivilbefolkninga hadde uvilje mot sabotasjeaksjonene. Det var ikke så rart, for aksjonene skapte stor frykt både for sivilt jernbanepersonell og reisende. En togfører sa: " Jeg blinder att øya når jeg kjører utpå brua!"

Tyskerne satte inn mye patruljevirkosomhet i grense-traktene og fjellområdene for å avsløre partisanviksomenheten. Rekognoseringsflyet Fieseler Storch, eller "Storken" som det ble kalt, var ofte på vingene.

De store utrykningene kom ofte fra den store tyske forlegninga på Røros.

I januar drog en tysk styrke på minst 70 mann på ski oppover Vangrøftdalen. De skulle trulig ligge i leir et sted oppe ved Såttåhaugen og patruljere fjellviddene omkring Forolhogna. Dette var soldater som verken var utrustet eller egnet til oppdrag i norske fjell. De var tynnkledt og kunne knapt gå på ski! De tvang noen gardbrukere på Os til å kjøre proviant og utstyr nordover. De slet seg fram med hestene til Jotvollen etter overnatting på setrer ved Løvli.

Noen dager seinere ble 5 karer kommandert til å være med på en hjelpetransport!. Det var Ola P. Ousten, Per Bakken, Thore S. Grue, Jon Ousten og Esten Gjeltten. Etter to dagers slit i et forferdelig uvær og overnatting nådde de også fram til Jotvollen.

Da begynte de første tyskere å komme ned fra Såttåhaugen. Mange hadde frostskafer i ansiktet og på hendene og føttene. Noen var så utmattet at de ikke kunne stå oppreist. De måtte pakkes ned i sledene med heste-

dekken og mudder. En var allerede død. Ola P. Ousten mener det var bortimot 25 hester som var mer eller mindre involvert i transporten. Se ellers Ola P. Oustens artikkel i Os kulturstyres julehefte Hembygda 1990.

Etter kapitulasjonen meldte tyskerne om 4 savnete soldater. Heimestyrker fra Os fant 3 av dem ved elva Snudda nord-vest for Såttåhaugen. Den 4. ble funnet ved Forelsjøen utpå sommeren.

Frigjøringa

Tirsdag den 1. mai skjønte alle at krigen på kontinentet var slutt. Josef Goebbels tok livet, både av seg sjøl, kona og de 6 barna sine. Adolf Hitler hadde tatt livet sitt dagen før, og utnevnt admiral Karl Dönitz som sin ettermann. Fredag den 4. mai meldte general Eisenhower at alle tyske styrker i Danmark, Nederland, Nordvest-Tyskland, Helgoland og de Frisiske Øyer hadde kapitulert. Men Norge var ikke med! Ville tyskerne fortsette krigen fra Norge?

Hele det norske folk ventet i spenning fra dag til dag - fra time til time!

Mandag den 7. mai skjedde det! Hitlers etterfølger, storadmiral Dönitz, gav den tyske overkommandoen ordre om å kapitulere betingelsesløst! Men den tyske øverstkommanderende i Norge var taus, og holdt spenninga på topp utover dagen!

Det var et nydelig vårvær denne maidagen. En kunne nesten kjenne at freden lå i lufta! - Fred over landet! - Så! - Utpå ettermiddagen kom Budskapet! Jeg husker ikke hvem som kom med det! Jeg husker godt hva jeg gjorde. Jeg gikk ut på bakken og ropte til to gamle, uføre søstre som satt ute og solet seg nede i granngården Haugrosen: "**Det er fred!**" - Så sprang jeg og heiste flagget! De to søstrene, Ingeborg Haugros og Elise Øyen, hadde sikkert hatt tunge triste dager sia sønnene til Ingeborg ble arrestert i januar.

Om kvelden kl. 21.10 kom endelig bekreftelsen. Da presiserte den tyske overkommandoen i Flensburg at kapitulasjonen gjalt alle tyske stridskrefter, også styrkene i "**Festung Norwegen**"!!

Den offisielle frigjøringsdagen ble tirsdag den 8 mai.

Flagget gikk til topps over alt, og det ble flagget i minst 14 dager! Begeistring var til å ta og føle på. Seiersrusen varte i ukevis! Lærerne Tronslien og Brendvang på Holmen skole på Tynset holdt tale til hver sine klasser. Etterat klassene hadde sunget de kjente fedrelandssangene, fikk barna fri for å feire dagen sammen med folket. Det ble skolefri tre heile dagar til ende, ikke bare på Tynset.

Folk hentet att radioene sine. Noen satte dem ut i vinduene og skrudde på styrke. Nå skulle alle få høre nyheter! Og spenninga var der fortsatt. Åssen kom det til å utvikle seg? Utover dagen fikk en høre taler av Kongen og statsministeren fra London. Forsvarssjefen, kronprins Olav, holdt tale til de norske Milorg-styrkene som fra nå av skulle hete Heimestyrkene (HS).

Kl.15.00 ringte kjerkeklokkene over hele landet!

Fangene kommer heimatt

Mange ventet med spenning på heimkomsten til dem som hadde sittet i fangenskap. Noen lurte seg heim i all stillhet, og ble mottatt bare av sine nærmeste. Andre ble mottatt med musikk og taler.

Halvor Mjøen forteller om da fangene fra Kvikne vendte heim:: "På hver stasjon mellom Ronglan og Trondheim var det møtt opp mye folk for å hilse fangene velkommen til friheten. Toget måtte vente til sangkor og musikkorps hadde gjort fra seg..... Når vi kom til Ulsberg, stod Jo Dalsegg der med Innset sangkor, og kviknedølene ble mottatt med fedrelandssangen. Så endelig satt vi i bussen som skulle kjøre oss til Kvikne. Det var ærespport og folk som tok i mot oss på hver plass der de ventet fanger. Friske bål lyste opp, og bygda ønska oss velkommen heim!"

Folkefester

Og flagga gikk til topps - dag etter dag. Feiringa og festtrusen fortsatte. Den 10. mai kom folk sammen til fest, uten noen bestemt arrangør - kvar i sin bygd!

På Tynset strømmet folk til stasjonsbyen. Fra alle kanter av bygda kom de! Ved 17.30-tida var 800-900 mennesker samlet på torget. Mannskoret Ljom sang med begeistringens glød ut i den vakre vårdagen: "Vi vil oss

et land som er frelst og fritt." Tynset Janitsjarkorps spilte feiende marsjer, og folket sang og danset.

Noen personer ble hyldet og båret på gullstol. Det var den tidligere distriktssjefen, Per J. Hagen, som hadde sittet i fangenskap på Fallstad, Tynsets tidligere ordfører Bersvend Oldertrøen, som var gjeninnsett, Tynsets nyutnevnte lensmann, Olav Bye.

Så stilte menneskemassen opp til det største folketog som noen gang har gått gjennom stasjonsbyen. Den stemningsfulle høytidelighet ble avsluttet med at folkemengden med musikkledsagelse sang to vers av "Ja vi elsker" og "Gud signe vårt dyre fedreland". Til slutt lød kongesangen fra alle struper! Det var ei feststund som aldri blir glømt, skriver avisa Østerdølen.

Heimestyrkene trer fram

Fem av karene fra cella Grebe Red med kaptein Oddvar Dobloug som leder fikk ordre om å reise til Tynset og melde seg for D 26.

Da karene fra cella "Venus" kom ned til østbredden av Femund den 7. mai, så de flagget gå til topps på Jonassvollen. Det bekreftet at freden var et faktum for dem. En av karene skildrer dette øyeblikket slik: "Der stod vi - en flokk mannfolk som nesten ikke torde sjå på hverandre - og slett ikke si noe, for vi ble alle så blanke i øynene."

Det ble en spennende heimtur for karene. En kunne ikke kjenne seg trygg ennå. Om kvelden den 9. mai kom de til Tynset. Dagen etter gikk det ut mobiliseringsordre av Heimestyrkene. Distriktstaben var innkvartert på Bjørnsmoen på Tynset. Der ble det felles mønstring av styrkene fra Tynset. Allerede natta før hadde jegerne begynt å møte fram hos troppsjefene sine for å få vindjakker og armbind. De aller fleste av dem var storlig forbauset over hvor mange det var. De fleste visste ikke om hverandre. "Jeg visste ikke engang om alle som var med i min egen tropp", sier en av troppsjefene.

De fleste ble uttatt til vaktjeneste i kommende uker. Et større antall jegere bli avgitt til rikspolitiet. En ventet at viktige ettersøkte personer kunne være i distriktet på flukt. Det viste seg også. To bevapnede gestapokarer ble tatt i Rendalen.

*Milorg-karene fra Øversjødalen i vaktjeneste på Tolga, mai 1945
 Bak f.v: Jon Jordet, Kolbjørn Øien, Reidar Øien, Kristoffer Sørgård, Kjell Søndmør
 Foran: John Øien, Johannes Nygård, Julian Øversjøen, Eilif Øversjøen (46432) Foto: Øivind Hauge*

*Milorg-karer fra Tynset.
 Bak f.v: Odd Sandvold, Erling Evensmoen, Gert Aas, Oddbjørn Svee, Nils Arnemo, Jon Tharaldsteen, Kåre Nesbakken, ukjent, Morten Barmoen. Foran: Jon M. Støholen, Torbjørn Oldertrøen, Per Often, Petter Waagan (33984)*

Arrestasjoner av NS-folk

Den første store oppgaven som heimestyrkene ble pålagt, var å foreta arrestasjoner av NS-folk etter oppsatte lister. Allerede natta til 11. mai gikk ordren om arrestasjoner og ransaking ut til heimestyrkene i Rendalen. Utpå dagen den 11. mai gikk ordren ut til de andre bygdene i Nord-Østerdalen. Etter referat i Østerdølen den 25.05.1945 ble det skrevet ut fengslingskjennelse over 270 personer i Nord-Østerdalen. Blant de arresterte var ordførere, lagførere og noen personer som var mistenkt for angiveri. Alle arrestasjoner og ransaker foregikk hurtig og uten hindringer av noe slag. De arresterte ble innkvartert i skoler.

Transport av tyske soldater til Oppdal

Etter kapitulasjonsbestemmelsene skulle tyskerne holde seg i sine leirer. Men de fikk lov å gå utenom leiren to og to når de hadde kvite armbind. Noen tok seg en spaseretur i bygda i sine slitte uniformer. De forsøkte å bytte til seg småting, mot feltutstyr som kikkerter, kompass

osv. En av dem fikk tårer i øynene da vi spurte om han lengtet heim til Tyskland: "Jeg vet ikke om jeg finner att verken heim eller familie," Han var likevel glad for at krigen var slutt!

De tyske styrkene skulle fraktes til samleleir på Oppdal. De 90 soldatene som lå på Tynset skulle marsjere i tre puljer. De tre avdelingene startet fra Tynset den 13., 14. og 15. mai. Første natta overnattet de på 4 garder i Alvdal, Steimoen, Steimostea, Steimoegga. De fikk ligge i låver og løer. Andre natta overnattet de på garder i Grimsbu og tredje natta på Dalholen.

Deres private eiendeler ble kjørt på 3 lastebiler. Millitært utstyr og tyngre våpen ble forløpig lagret i utstillingshallen på Tynset. I samsvar med kapitulasjonsbestemmelsene vokter tyskerne over dette sjølve.

En annleis 17. mai 1945

De nyinnsatte myndighetene hadde stor frykt for at feiringa av 17. mai kunne gli ut av kontroll denne gangen. Før krigen var 17. mai en vanlig kvardag da travle bøn-

12-13 mai 1945. Lauritz Hodal står vakt foran skolen i Hodalen. Inne sitter et par arresterte nazister. Hodalsryssen står og ser på. (46434) Foto: Øivind Hauge

der arbeidet med våronna om dagen og gikk i folketog om kvelden. Denne gangen var hele folket i seiersrus. Lite var planlagt på forhånd.

Dagen ble preget av frihetsfeiringa våren 1945. I alle bygder var det improviserte programmer med ord sang og musikk som ga uttrykk for glede og takknemlighet for den nyvunne friheten! Heimestyrkene var et markert innslag i den store folkefesten. De gikk samlet i folketog og ble hyldet av talere og folket. De var pålagt vaktoppdrag ved alle forsamlingshus og folkefester!

Heimestyrkene defilerer og dimiteres

Styrker fra hele landet defilerte for kong Haakon den 9. juni. Minst en tropp fra hvert område i Nord-Østerdalen var uttatt og deltok.

Den 15. juli 1945 ble Heimestyrkene dimiteret. Vakt-tjenesten ble overtatt av frivillige styrker.

Litteratur

Stoffet i denne artikkelen er vesentlig bygd på svært korte utdrag fra fire tidligere utkomne bøker om emnet. Lesere som ønsker mere og fyldigere opplysninger henvises til disse bøkene: 1. Viggo Stuedal: Militær motstand i Follalsområdet 1940-45. 2. Harald Reinertsen: Den lange vegen mellom to vårer. 3. Bjarne Grandum: Fra felttog til frigjøring i Nord-Østerdalen. 4. Halvor Mjøen: Minner 1940-1945.

"Et julekort fra Norge som gledde meg meget". Julekort fra Norge til Sverige. Etter fem lange år kunne en på nytt nyte skiføret og naturen (41452)

*Fra kaptein Jon Trøans heimkomst til
Tynset 2. juni. (31470, 31471)*

